

РЕЦЕНЗИЯ

За дисертационния труд на Росица Георгиева Филатова „Сътрудничеството между НАТО и ЕС за изграждане на Архитектура за сигурност в Европа (1992-2015 г.)“ „докторант в Катедра „Политология“, Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, научен ръководител доц. д-р Любов Григорова Минчева, за придобиване на образователната и научна степен „Доктор“ в ПН 3.3 „Политически науки (Международни отношения)“

Данни за докторанта и процедурата

Докторантката Росица Георгиева Филатова е приета за редовен докторант в ПН 3.3 „Политически науки (Международни отношения)“ в Катедра „Политология“ на Философски факултет на СУ „Св. св. Кирил и Методий“ през учебната 2015-16 г. Процедурата по записване на докторантура на редовна докторантура, завършване на докторската програма и допускането до публична защита е осъществена в тази катедра като са спазени всички изисквания на ЗРАСРБ.

Съдържание и актуалност на дисертационния труд

Кандидатката за придобиване на научната степен „доктор“ в ПН 3.3 „Политически науки“ Росица Филатова е предложила дисертационен труд с обем 200 страници, който се състои от увод, изложение в четири глави, заключение и списък с използвана литература и източници. Списъкът с използваните литературни източници се състои от 256 източника на български и английски (от тях 81 на български), както и 34 интернет ресурси. Изключително позитивно следва да бъде оценена библиографската осведоменост на докторантката за много от значимите публикации по избраната тема.

Структурата на дисертационния труд е подходяща за изпълнение на поставените от авторката цели и задачи. Ще отбележа и, че нейните изследователски намерения са много удачно формулирани. Авторката си поставя за цел да отговори на въпроса възможно ли е НАТО и ЕС да провеждат самостоятелно ефективна политика на сигурност на европейския континент. Чрез исторически и актуални примери Росица Филатова иска да разкрие и обоснове най-значимите аспекти на сътрудничеството между НАТО и ЕС, които са важни етапи в изграждането на новата архитектура на сигурност в Европа. Заедно с това тя си поставя трудната за един дисертационен труд задача да систематизира и допълни наратива за взаимоотношенията между тези две организации с критически преглед на източници. Това изисква едно пунктуално следване на административно-документалната история на изследвания проблем, което е реализирано убедително в текста.

Успешен ход в методологичен аспект е двойното равнище на анализ – разглеждането на политиките на международните организации е съчетано с анализ на техните неуспехи и провали в национален мащаб. Същевременно основната единица на анализа не е една международна организация, била тя като НАТО или ЕС, а симбиотичното взаимодействие между двете най-важни организации за сигурността в днешна Европа.

Дисертацията започва с теоретична глава, в която следвайки Копенхагенската школа и редица други авторитетни автори, дисертантката анализира понятието за сигурност и неговите многостранни взаимовръзки с политиката. Акцентът върху понятието „архитектура за сигурност“ е убедително изведен и обоснован. Допълнително предимство е опитът за обхващане на темата през три от водещите традиции в теориите за сигурността – реализма, неолиберализма и конструктивизма. В следващите две глави последователно са проследени външната политика на ЕС и отбранителната

политика и инициативи на НАТО за утвърждаване на сигурност в Европа, а в четвъртата глава са систематизирани постиженията, неуспехите и перспективите за тяхното сътрудничество.

Определено може да се каже, че анализът на Росица Филатова убедително води към потвърждаване на издигнатата хипотеза, че само сътрудничеството между НАТО и ЕС може да доведе до ефективна политика за изграждане на сигурност в Европа. Претенциите на ЕС да бъде глобален играч са принципно реалистични, според нейната оценка, но Съюзът не може да провежда с успех своята външна политика и политика на сигурност без НАТО. И доколкото НАТО е доминирано от САЩ, това означава, че страните от ЕС не могат да защитят ефективно своята колективна сигурност без Вашингтон. Това може би обяснява, защо появяващите се проекти за обособяване на собствени сили за сигурност под влияние на един или друг водещ фактор в ЕС не могат да доведат до позитивен резултат.

Актуалността на избраната тема е определена от обстоятелството, че ЕС преследва целта да играе по-важна роля на международната арена и част от средствата за това са свързани с укрепването на неговата институционална структура. Успешните и неуспешните операции при разрешаването на кризи в Африка, Близкия Изток, Югоизточна Европа и преодоляването на миграционната вълна открояват редица теоретични и практически проблеми в конструирането на общите политики. Кризата на еднopolюсната структура на света днес също поставя под въпрос институционалните възможности на „колективния Запад“ да намери отговор. Не може да не се отбележи и антиглобалистката политика на САЩ при президента Тръмп.

Авторефератът изразява много добре основното съдържание на дисертационния труд. Добре са формулирани и приносните моменти в него.

Научни приноси в дисертационния труд

Научните приноси в дисертационния труд представляват провеждане на анализ с политологични методи на актуални проблеми, свързани с конструирането на общата външна политика и политиките за сигурност на НАТО и ЕС, в хода на оформянето на подходящата институционална структура за това като на основата на познати теории се описват и осмислят етапите, проблемите на развитието и перспективите за тяхното реализиране, правят се предложения те да станат по-ефективни..

Първото самостоятелно научно постижение на дисертацията е именно потвърждаването на издигнатата още в началото хипотеза, че сътрудничеството между ЕС и НАТО е основният гарант за изграждането на ефективна архитектура за сигурност в Европа. Основен аргумент е, че двете организации имат общи интереси и ценности. Убедително са обосновани слабостите на съвместните мисии на НАТО и ЕС на Балканите. Замразените конфликти, които днес са на път към размразяване, са доказателство за това, независимо, че прегледът е до 2015 г.

Много сериозно е аргументиран изводът, че е препоръчително ЕС да създаде нова европейска стратегия за сигурност и отбрана, опираща се на обща култура за сигурност. Правилно е отбелязано, че реципрочно и стратегическата концепция на НАТО също се нуждае от някои актуализации.

Като второ научно постижение на дисертацията съм склонен да отбележа измерването на ефективността на междуинституционалното взаимодействие в изграждането на международната рамка на регионалната архитектура за сигурност. Напълно основателно е заключението, че инициативите на ЕС за „Обединяване на способностите“ и „Споделяне на разходите“ и инициативата на НАТО за „Интелигентна отбрана“ създават предпоставки за оптимизиране на наличните ресурси и способности и обмяна на опит, които специално по-малките държави-членове на двата съюза не биха могли да натрупат сами.

НАТО признава развитието на европейската идентичност и европейската система за отбрана като Европейски стълб, който укрепва неговата цялост и ефективност.

Извеждането на препоръки и предложения по военно-технически въпроси, политическото планиране и организационните механизми за вземане на решения в сътрудничеството между НАТО и ЕС е следващото сериозно научно постижение в дисертационния труд. Росица Филатова има своите самостоятелни виждания за това как НАТО и ЕС следва да разработят механизми за предприемане на съвместни операции по време на кризи, включващи пълния спектър от необходими способности. Правилно е отчетено, че ЕС не разполага с адекватен капацитет, съответстващ на военни условия, а НАТО страда от обратния дефицит – военният капацитет на тази организация изисква балансиращи политически и граждански структури.

Съвместното политическо планиране и изграждане на ефикасни организационни механизми за вземане на решения при кризи е от изключително значение за сътрудничеството между НАТО и ЕС. В бъдещи работни срещи двете организации следва да интегрират в дневния ред на дебата за сътрудничество опорни точки в идентифициране на бъдещи непредвидени обстоятелства и набележат потенциалните съвместни ответни действия, с ясно разпределение на задачите между двете институции. Потенциалните "горещи точки" в управлението на кризи следва да отчитат възможностите за координация между военния капацитет на НАТО и гражданския и военен капацитет на ЕС, както и глобализиращият се контекст на съвместните операции на НАТО и ЕС. Последният е свързан с излизането на тези операции извън конвенционалната сфера, очертана от територията на страните-членки, което прави възможността участието на едната организация да доведе до участие и на другата.

Трябва да си призная, че възприетия от авторката предимно исторически подход с акцент на административно-организационни събития и жалони в прегледа на политиките и взаимоотношенията между двете организации като че ли не й дават достатъчно възможност за един по-сериозен и задълбочен критичен преглед на неуспехите в разрешаването на кризи от страна на НАТО и на ЕС, както и в опитите за координация между тях, особено в регионите на Балканите и Постсъветското пространство. Клатещите се протекторати Босна и Херцеговина и Косово например, или киберсигурността, както и защитата на границите на ЕС от нелегалната миграция, в никакъв случай не са само истории на „успеха“. Кризата в Украйна също може да намери по-скоро разрешение предимно с политическото посредничество на ЕС и в по-малка степен с участието на НАТО и специално САЩ. Не е отразено достатъчно и въздействието на агресивната политика на Тръмп за фаворизиране на интересите на собствената му страна върху институционалната структура и способностите на НАТО. Последното вече се отразява на Турция.

Всичко това не омаловажава в никаква степен постигнатото от авторката на дисертационния труд, а е по-скоро набелязване на насоки за нейни бъдещи изследователски търсения в по-дълбоката структура на международната архитектура за сигурност.

Публикации по темата на дисертацията

Росица Филатова е предложила четири публикации по темата, които представят нейните основни постижения като две от тях са под печат и две са вече излезли.

Заклучение

Разгледаните достойнства на дисертационния труд, направените приноси в развитието на нашите знания за политическите процеси и международните отношения и организационни усилия в изграждането на ефективна архитектура за сигурност в Европа са напълно достатъчни, за да мотивират положителното ми отношение към постигнатото и да обосноват готовността ми да гласувам за присъждането на Росица Филатова на образователната и научна степен „доктор“ в ПН 3.3 „Политически науки“.

22.09.2019 г.

ПОДПИС:

(проф.д.н. Вихрен Янакиев Бузов,
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“)